

MOGU LI MUZEJI POSTATI „ZELENIJI”

Uvodnik

sl.1. Sedamnaest globalnih ciljeva za održivi razvoj (Sustainable Development Goals, SDGs), koje je 2015. potvrdila Generalna skupština Ujedinjenih naroda, s namjerom da ih postigne do 2030.

Wikimedia Commons

Tema ovoga broja časopisa 'Informatika Museologica' 51 (2020.) 'Mogu li muzeji postati zeleniji' koncipirana je kao poticaj za sve muzeje koji žele imati stvaran utjecaj na svoje zajednice i na bolje društvo u kojemu djeluju.

Muzeji se danas sve više ističu kao mjesta istraživanja i učenja koja mogu pomoći u mobiliziranju svih generacija posjetitelja za svjesno usvajanje „zelenih” modela ponašanja i poticanje razgovora o 17 ciljeva održivog razvoja: (1) svijet bez siromaštva, (2) svijet bez gladi, (3) zdravlje i blagostanje, (4) kvalitetno obrazovanje, (5) rodna ravnopravnost, (6) čista voda i sanitarni uvjeti (7) pristupačna i čista energija, (8) dostojanstven rad i gospodarski rast, (9) industrija, inovacije i infrastruktura, (10) smanjenje nejednakosti, (11) održivi gradovi i zajednice, (12) odgovorna potrošnja i proizvodnja, (13) odgovor na klimatske promjene, (14) očuvanje vodenog svijeta, (15) očuvanje života na kopnu, (16) mir, pravda i snažne institucije, (17) partnerstvom do ciljeva.

Danas je gotovo nemoguća rasprava o muzejima u kojoj se ne bi razmatrala i načela zelene gradnje i ekološke svijesti. Ipak, u razdoblju kada se muzeji suočavaju ne samo s posljedicama globalnih klimatskih promjena, već i sa svjetskom zdravstvenom krizom izazvanom pandemijom COVID-a 19, a u Hrvatskoj i s posljedicama razornih potresa, te kada globalna ekonomija nameće sve dublje rezove financijskih sredstava, usporava potrebni rast zaposlenosti u muzejskom sektoru i pred one koji u njima rade stavlja još veće obveze, evidentno je da ćemo se za rješavanje problema održivoga i ekološkog muzeja morati još dodatno i dugoročno angažirati.

Zanimljivo je da se, prema anketama Eurobarometra, većina građana izjasnila za to da se borba protiv klimatskih promjena treba uvrstiti na vodeće mjesto zakonodavnih zadaća Europskog parlamenta te da čak 59 % njih smatra kako su prosvjedi koje su predvodili mladi („efekt Grete Thunberg”) mobilizirali milijune građana, čime je poslan utjecajan signal i očitovana izravna moć djelovanja na donošenje političkih odluka na europskoj razini. Potkraj 2019. Europska je komisija donijela vrlo ambiciozan Europski zeleni plan kojim bi Europa do 2050. trebala postati prvi klimatski neutralan, *zeleniji* kontinent.

Do sada nam nije bilo poznato u kojoj su mjeri hrvatski muzeji pri koncipiranju novih muzejskih zgrada ili adaptacijama starih, pri realizaciji novih muzejskih postava i povremenih izložaba, pa čak i u svakodnevnom poslovanju doista bili senzibilizirani za očuvanje prirodnog okoliša i energije. Unatoč činjenici da danas, primjerice, potreba učinkovitog iskorištavanja energije, primjena recikliranih materijala ili samoodrživih ekosustava koji bi pridonosili pročišćivanju zraka postaju važne teme, o njima ne znamo onoliko koliko bismo trebali znati.

Europska je komisija u lipnju 2019. objavila niz preporuka o modernizaciji zgrada, navodeći kako države članice u svoja nacionalna zakonodavstva trebaju implementirati revidirane aspekte modernizacije zgrada iz *Direktive o energetske svojstvima zgrada* (EPBD) 2018/844, a Ministarstvo kulture i medija RH u rujnu 2019. predstavilo je *Preporuke za primjenu mjera energetske učinkovitosti na graditeljskoj baštini*, čiji je jedan od ciljeva očuvanje baštine putem održivog upravljanja.

Činjenica je da je manje od 10 % hrvatskih muzeja smješteno u namjenski građenim muzejskim zgradama, dok su ostali muzeji smješteni u povijesnim zgradama ili zgradama građenim za druge namjene, što znači da danas postoji golem postotak energetski slabo učinkovitih muzejskih zgrada. U razdoblju od 2000. do 2020. od 32 novoosnovana hrvatska muzeja (gotovo 15 %) samo su tri smještena u novosagrađene muzejske zgrade (Arheološki muzej Narona, 2005.; Muzej-Museo Lapidarium u Novigradu, 2006. i Muzej vučedolske kulture u Vukovaru, 2013.), dok je Muzej suvremene umjetnosti (utemeljen 1955.) jedini zagrebački muzej koji je novu, namjenski građenu muzejsku zgradu dobio 2009., 127 godina nakon što je, prema projektu arhitekta Hermana Bolléa, 1882. podignuta zgrada Obrtne škole i Muzeja za umjetnost i obrt.

Stoga možemo zaključiti da su nam i praktična iskustva projektiranja i izgradnje muzejskih zgrada koje bi se vodile elementima zelene gradnje, nažalost, sasvim izostala.

Razorni potresi koji su se dogodili u ožujku i prosincu 2020. snažno su pogodili i muzejsku zajednicu, pa će u razdoblju koje slijedi sve aktualnije biti pitanje što ga dr. sc. Borka Bobovec postavlja u uvodnom prilogu: *Ključno je pitanje možemo li unaprijediti, poboljšati i primijeniti zahtjeve održive gradnje u kontekstu budućih sanacija i rekonstrukcija muzeja i galerija oštećenih u potresu, u kojima su smještene iznimno vrijedne zbirke.*

Bilo bi važno da obnova muzejskih zgrada istodobno s rješavanjem produžene trajnosti zgrada potakne i otvori brojna pitanja vezana za energetska obnavu, ekonomičniju i racionalniju potrošnju energije, a time i uštedu sredstava, smanjenje rizika od emisije ugljikova dioksida te rizika od destruktivnih djelovanja svjetlosti i ultraljubičastih oštećenja na muzejsku građu.

U preglednom stručnom članku dr. Maja Šojat Blikić istražila je *jesu li se hrvatski muzeji institucionalno (statutarno) obvezali na zeleno ponašanje u svakodnevnom poslovanju*, te je ustanovila da je 71 % hrvatskih muzeja to zaista i učinilo ugrađujući u svoje statute odredbu o zaštiti i unapređenju životnog okoliša, a navela je i izbor iz recentnih zelenih praksi naših muzeja, na temelju kojega je na kraju zaključila: *ako im zgrade i nisu zelene (jer je većina muzeja smještena u povijesnim zdanjima), muzeološki diskurs hrvatskih muzeja sve je zeleniji.*

Muzeji se danas sve više ističu kao mjesta istraživanja i učenja koja mogu pomoći u mobiliziranju svih generacija posjetitelja za svjesno usvajanje „zelenih” modela ponašanja i poticanje razgovora, i to putem izložaba, radionica, edukativnih akcija, dijeljenjem iskustava ekoloških aktivista. Ali, unatoč svim pozitivnim inicijativama i brojnim primjerima koji potvrđuju da su naši muzeji već *dobrano krenuli u zelenu edukativnu misiju*, ipak se moramo zapitati jesmo li spremni ostvariti novi cilj bržega i efikasnijeg usvajanja pozitivnih promjena vezanih za pitanja okoliša i poduzimanje mjera za ublažavanje klimatskih promjena.

Neki definitivno jesu! U temi broja tri priloga govore o praksi i iskustvima Tehničkog muzeja Nikola Tesla u provođenju njihovih zelenih inicijativa – od prezentacije odjela stalnog postava *Obnovljivi izvori energije i energetska učinkovitost*, koji nas podučava različitim oblicima obnovljivih izvora, do uporabe obnovljivih izvora za pokrivanje energetske potreba Muzeja, prezentacije zelenih tehnologija, infokutku o odgovornom zbrinjavanju radioaktivnog otpada i edukativnim akcijama za očuvanje bioraznolikosti.

Časopis *Informatica Museologica* 51 (2020) nastojao je pozvati i okupiti autore koji su svojim prilogima pomogli da počnemo razmišljati kako naše muzeje učiniti *zelenijima* jer to definitivno ima smisla s ekološke i ekonomske točke gledišta. Svjesni smo da je ovo tek prvi korak i da bi složenije multidisciplinarno istraživanje te teme zahtijevalo upućivanje poziva širem krugu sudionika koji bi svojim kolektivnim znanjem i iskustvom pridonijeli potpunijem sagledavanju teme.

Nadamo se da bi ovaj broj časopisa *Informatica Museologica* (51) 2020, kojim ujedno obilježavamo i njegovu pedesetu obljetnicu kontinuiranog izlaženja (1970. – 2020.), u skoroj budućnosti mogao biti poticaj za pokretanje „forum za zelene muzeje” koji bi okupljao muzealce i sve ostale profesionalce koji istražuju tu temu kako bismo zabilježili primjere dobre prakse i potaknuli moguću inicijativu za izradu muzejskoga nacionalnog akcijskog plana za „ozelenjivanje” muzeja.

LADA DRAŽIN-TRBULJAK, Muzejski dokumentacijski centar, Zagreb